

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)

În România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
În toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele librării și la depozitarii de ziare din țară
Prețul anunțurilor pe ultima pagină 1/4 pagină : 10 lei.

No. 16.

DUMINICĂ 7 FEBRUARIE 1910

Vol. 7.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

Conferința d-lui Ovid Densușianu : Artistul și mulțimea. — Cărți noi : Religia în fața științei experimentale de I. I. Grecescu ; Contractul de locația muncii de G. Mantu. — Revista revistelor.

CEȘTIUNI ACTUALE

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Ebreii și literatura. Scrierile d-lor C. Stere, G. Diamandi, N. Teohări, I. A. Bassarabescu, D. N. Burileanu.*

CEȘTIUNI SOCIALE :

N. ZAHARIA. *Răzburarea. I.*
A. ȘTEFĂNESCU-GALAȚI. *Politica agrară a României.*

LITERATURĂ :

ANATOLE FRANCE. *Pâinele negre.*

ȘCOLARE :

C. V. BUȚUREANU. *Noutăți pedagogice.*

NOUȚĂȚI

Conferința d-lui Ovid Densușianu : Artistul și mulțimea.

Colaboratorii revistei *Vicafa Nouă* și-au reluat zilele aceste activitatea de conferențieri începută anul trecut. Ei nu s'au intimidat de ironiile «subțiri» ale cutărui director de reviste nici de furia năbădăioasă a cutărui agramat transcarpatin, ajuns «critic literar» în România liberă,—ci-și continuă cu incredere opera lor de a lămuri mulțimei unele probleme de artă, și această perseverare merită toată lauda.

Prima conferință a fost ținută Duminică, 31 Ianuarie, în sala Institutului Pompilian de către d-l Ovid Densușianu, directorul «Vieței noi» și a purtat titlul : Artistul și mulțimea. D-l Densușianu a arătat care au fost în trecut relațiile între artist și masa poporului. Doar la vechii Atenieni, ne-a spus D-sa, se întâlnește un mediu artistic ideal care pricepe și urmărește cu dragoste pe artiștii săi de frunte. Incolo,—cu rare și restrânse excepții în vremea Renașterii,— artiștii cei mari, aducători ai unui suflet și a unor formule noi în artă, au fost neînțeleși de mulțime pe care și ei de altfel au tratat-o cu dispreț. Așa s'a întâmplat cu mai toți artiștii mari din toate artele, dela Horațiu la Richard Wagner. Firește e vorba

de adevărații artiști, de acei ce au avut o personalitate, nu de atâți «pseudo» care au lingușit gusturile și pasiunile mulțimei printr'o artă estină, vulgară. Aceștia au plăcut în tot deauna. Nici nu e vorba, spune conferențiarul, de droaia mediocrităților care, de când cu răspândirea presei, revarsă zilnic o literatură fără valoare, numai și numai în vederea reclamei. Pentru a remedia această stare de lucruri, pentru a face ca pe deoparte artiștii de valoare să fie înțeleși și apreciați după meritul lor, iar mediocritățile să nu mai intoxiceze lumea cu arta lor slăbănoagă, este nevoie de o serioasă și persistentă educație estetică a mulțimei. Trebuie să căutăm a ne apropia pe cât ne e posibil de acel mediu artistic al vechi Atene și spre realizarea acestui ideal își vor da toate silințele și conferențiarul «Vieței noi», a încheiat d-l Densușianu interesanta d-sale conferință, care a fost urmărită cu multă atenție de un public numeros.

P.

* * *

Cărți noi : Religia în fața științei experimentale de I. I. Grecescu. 1)

Eată o broșură pe care am citit-o cu mare plăcere și sunt fericit a-i aduce elogiile cele mai sincere și cele mai meritate. Autorul ei este un profesor secundar de științe naturale pe care l'am cunoscut ca inspector general, asistând la câte-va din lecțiile sale. Impresia bună care mi-a lăsat-o atunci nu m'a înșelat.

Știința a făcut în timpul din urmă progrese enorme. Datorită cercetărilor făcute de Jenner, Pasteur, Roux, Behring și alții, se pot preveni cu ajutorul virusului atenuat o sumă de boale infecțioase ca : turbarea, variola, difteria ; cu descoperirea anestezicelor ca : cloroformul, cocaina, stovaina s'a ameliorat în mod simțitor suferințele omenirii. Cu toate acestea, comparând populațiunea noastră de astăzi cu aceea de acum 40 de ani, progrese vădite nu constatăm.

Cauza este că mișcările mari intelectuale nu ating de cât suprafața omenirii, pe când marea majoritate rămâne străină de ele. Știința trebuie vulgarizată. Dacă fie care om cult, ar face tot ceea ce se poate în sfera sa de activitate, cuceririle științei moderne ar pătrunde din ce în ce mai profund în paturile omenirii, iar concepția omului despre lume ar evolua și ea.

D-l Grecescu cunoscând bine literatura chestiunii ce s'a propus s'o trateze, a răușit să redea în mod clar deosebirea dintre dualism și monism. Dânsul constată mai întâi duplicitatea care există în învălământul secundar în privința concepției despre lume. În cursul inferior se dă elevilor o con-

1) I. I. Grecescu. Religia în fața științei experimentale. Caracal, tip. Iorgu Petrescu.

cepție dualistă, bazată pe noul și vechiul testament, iar în cursul superior o concepție cu totul contrară — monistă, bazată pe rezultatele științelor naturale. În jos *eroarca*, în sus *adevărul*, «iată o stare de lucruri monstruoasă, imorală, intolerabilă, căci nu există 2 adevăruri, unul adevărat pentru școalele superioare și altul adevărat pentru școalele inferioare. Nu există de cât un singur adevăr și acest unic adevăr, e adevărat pentru toți».

În privința originii ființelor viețuitoare, autorul este un partizan convins al «*generațiunii spontanee*», iar în privința dezvoltării lor un partizan convins al teoriei «*descendenței*». «*Dogma creațiunii lumii eșită* din hoas într'o zi memorabilă prin voința și puterea unei divinități oare-care, plictisită de a trăi singură în neant, nu e de cât o fabulă, o legendă născută din ignoranță și superstiție și transmisă prin tradiție și atavism din generație în generație.. care om instruit și sincer mai poate, în zilele noastre profesa ideea creării «*ex nihilo*» a lumii?»

Relativ la psihologia biologică, afirmă părerile cele mai înaintate, că creierul omului și al animalelor în raport cu sistemul nervos este sediul și cauza manifestațiilor intelectuale și psihice. A-și imagina că cugetarea emană dintr'o substanță imaterială dintr'un spirit cogitativ, numit suflet, și pe care Dumnezeu îl posedă într'un grad infinit superior, este o copilărie azi. Toate faptele psihice raportate la suflet de spiritaliști, rezultă în realitate din activitatea celulelor cerebrale.

Educațiunea tradițională bazată pe credinți supranaturale și educațiunea științifică fiind două extreme, autorul se pronunță în favoarea aceștia din urmă: «Educația științifică trebuie din frageda copilărie să înlocuească pe ori care alta. Știința experimentală trebuie singură să fie baza instrucțiunii integrale a educațiunii și a moralei tuturor fără distincțiune de sex, de clasă, castă, rasă sau naționalitate».

Lectura acestei broșuri scrisă destul de clar și ilustrată cu numeroase exemple și citațiuni din scriitorii cei mai moderni poate fi recomandată tutulor acelor care se interesează de mișcarea intelectuală monistă.

DR. N. LEON

*

Contractul de locația muncii de G. Mantu

Acum când chestiunea contractului muncii preocupă atât de mult societatea noastră, când se cată a se reglementa prin legi oficiale raporturile ce trebuiesc să existe din punct de vedere economic între lucrători și patroni, un studiu complet și conștiincios merită toată atenția, și de aceia ni s'a părut interesant să facem cunoscută cititorilor o lucrare în această chestiune, apărută de curând și datorită d-lui Gh. C. Mantu, licențiat în drept și litere.

Lucrarea poartă titlul *Contractul de locația muncii* și a fost premiată de Facultatea de drept din București, cu premiul Dancovici, în Maiu 1909, ca fiind cea mai bună care s'a scris asupra acestei chestiuni. Revăzută și adăogată, lucrarea apare acum în volum și credem interesant să facem o dare de seamă asupra ei.

După ce autorul vorbește despre natura contractului muncii în diferite timpuri și la diferite popoare, trece și se ocupă pe larg de importanța lui.

La Romani dreptul nu conținea decât foarte puține reguli relativ la contractul muncii, lucru natural de altfel, fiindcă Romanii întrebuințau în munca obișnuită sclavi.

De asemeni nici dreptul vechiu francez și nici codul Calimach nu se ocupă de această problemă, care e considerată mai mult ca o chestie de poliție, iar nu ca una de drept.

Revoluția franceză, însă a frământat atâta toate straturile societății și a ruinat atâtea așezăminte vechi în cât a produs cea mai mare neorânduială în populația muncitoare. Lucrători de

tot felul, zăpăciți de orizonturile nouă deschise prin războaiele nenumărate ale Franței revoluționare nu mai ascultau de patronii lor, și astfel s'a simțit necesitatea primei legiuiri de acest fel ce o formă în Franța la 22 Germinal—anul XI, (12 Aprilie 1802). În urmă s'au adus mai multe modificări și adăosuri acestei legi fundamentale.

Autorul trece la istoricul *breslelor*, cari se știe că au jucat un mare rol în organizația noastră socială și apoi la *istoricul contractului de muncă agricolă*, asupra căruia—deși de o foarte mare importanță și tratat cât se poate de clar și conștiincios—nu insistăm, de oarece oricine a putut lua cunoștință de această chestiune în numeroasele studii speciale și articole apărute de la răscoalele agricole din 1907 incoace.

Mai departe, autorul studiază din punct de vedere pur juridic, condițiile esențiale ale contractului de muncă și apoi trece la chestiunea grevelor. Fără a se folosi de colosala bibliografie ce există asupra acestei chestiuni, atât la noi cât și mai cu seamă în străinătate, d. Mantu expune foarte clar și conșcis problema, dând asupra ei câteva argumente proprii. D-sa face deosebire între dreptul de grevă, care e legitim—deși în ultimul timp la noi s'a legiferat contra lui—și exercițiul abusiv al acestui drept care e ilicit, și găscște că din punctul de vedere al ordinii sociale e mai bine ca lucrătorii să fie asociați de cât despărțiți, căci prin organizațiunile profesionale, se înlătură pericolul nediscipliniei, care-i fac în cazul când se văd în neputință de a-și realiza revendicările pe cale pașnică, să se dedea la manifestațiuni violente.

Trecând la studiul asociațiilor de lucrători: *Sindicate* și *Trade-Unions*, după ce face istoricul lor, d. Mantu arată cu citații din Zolla, P. Bureau, Leroy—Beaulieu, Marschal, Prons, Howell și alții, imensul rol social al uniunilor muncitorești, se ocupă apoi de legea meseriilor din Martie 1902, ale cărei rezultate constată că n-au corespuns așteptărilor și căci o rea funcționare a corporațiilor a avut de consecință tocmai dezvoltarea sindicatelor, prin faptul că strângea pe lucrători la un loc și îi atrăgea către mișcarea sindicalistă, care fiind o organizare de luptă, a avut de efect săparea unei prăpăstii între lucrători și patroni. Și corporațiile aveau menirea tocmai de a evita această nenorocire.

Autorul se ocupă apoi de sindicatele noastre și roadele mișcării lor, mai înainte de legea care le-a desființat, și spune următoarele: Nu trebuie să se confunde această organizare sindicalistă, cu cea socialistă dela «*România Muncitoare*». Ele sunt deosebite; pe când una e o organizare profesională, cea de a doua e o organizare politică socială. Nu e mai puțin adevărat însă, că propaganda socialistă găsește un teren foarte prielnic în sindicate, ca și în Franța, de altfel, și că aceste două organizări sunt în legătură.

După o complectă studiere din punct de vedere economic și juridic a contractului colectiv, autorul se ocupă pe larg de reglementarea muncii, făcând un lung istoric comparativ a reglementării muncii la noi și în străinătate, în ceea ce privește pe femei și copii, pe adulți, cât și repausul duminical.

Cu toate că lucrarea d-lui Mantu a fost făcută spre a fi prezentată la premiul oferit de o Universitate, autorul pe lângă expunerea istorică foarte obiectivă și conștiincioasă a avantajelor și dezavantajilor pentru fiecare clasă, ce reies din legiferările existente în acele privințe, își formulează și părerea sa personală, care e interesantă prin faptul că și-o dă un cercetător științific, iar nu un politician oarecare, animat de interese personale sau de partid. Astfel, în ceea ce privește reglementarea muncii, D. Mantu se pronunță categoric pentru intervenirea Statului între muncitori și patroni, spre a impune chiar, achitabile condițiuni de igienă și umanitate.

De asemeni, la capitolul asupra minimumului de salariu, autorul găsește că e bine să se fixeze prin legi speciale, pentru a

feri pe muncitorii neorganizați, de exploatarea patronilor, afară de cazul când există contracte de munci colective și comisiuni mixte pentru fixarea prețurilor, cum sunt spre ex. în Elveția și Noua-Zelandă.

Restul importantului studiu al d-lui Mantu conține capitole despre formarea, proba și efectele contractului. Responsabilitatea în accidentele muncii, asigurările lucrătorilor — sfârșitul contractului.

La această parte a lucrării avem de remarcat foarte frumoasa argumentare personală a autorului relativ la chestiunea dacă *greva constituie sau nu un caz de forță majoră*? Răspunsul e relativ atât, pentru cazul muncitorilor cari se pun în grevă fără să rezilieze contractul pe căile legale, din momentul ce nu-i împiedică dela aceasta nici o cauză exterioară, independentă de voința părților, cât și pentru celălalt caz, când un lucrător vrea să muncească, dar e oprit dela aceasta de colegii săi greviști, căci—spune autorul—nu se poate admite ca legile și toată organizația noastră socială, să nu fie în stare să garanteze pe un lucrător, care în adevăr are voința statornică de a nu se pune în grevă, ci de a continua lucrul.

De asemeni trebuie să relevăm modul cum sunt tratate capitolele relative la *Reponsabilitatea în accidentele muncii* și la *Asigurările lucrătorilor*. D-l Mantu arată că din riscul profesional s-a născut necesitatea asigurărilor lucrătorilor contra accidentelor eventuale. D-sa se pronunță—cu drept cuvânt—pentru asigurările obligatorii preventive, cât și pentru cele particulare ale lucrătorilor, contra boalei, bătrâneții și lipsei de lucru. În aceste capitole, chestiunile sunt studiate în mod istoric și juridic comparat, astfel că ar putea folosi mult celor ce vor fi chemați să legisfeze asupra acestor lucruri, ceea ce se spune că se va face și la noi în țară, în curând.

Studiul d-lui Mantu se termină cu un capitol asupra jurisdicției oficiale în locația muncii, unde după ce analizează cele două forme existente, concilierea și arbitrajul, spune că acesta din urmă nu poate fi decât o formă transitorie în rezolvarea conflictelor între capital și muncă după cum el a fost trecător și în evoluția justiției.

Forma superioară, către care tinde și la care trebuie să ajungă, sunt organele permanente în felul instanțelor judecătorești moderne.

Lucrarea D-lui Mantu fiind un studiu complet, foarte concis și foarte obiectiv, asupra uneia dintre cele mai importante probleme ce frământă azi societatea noastră, ne face să o recomandăm călduros tuturor celor cari vor să-și dea bine seama de această chestiune.

S. A. I.

* * *

Revista Revistelor

Cumpăna, 29 Ianuarie. D. Chendi, criticul revistei se declară pentru isgonirea tuturor elementelor străine din rândurile noastre. Fiecare străin să îngrijească de cultura poporului său :

«Bine, dar asta este o barbarie, o distrugere a tot ce este intelectual străin pe pământul nostru și nu se potrivește cu evanghelia dreptății creștine și al toleranței moderne.

«Ei, da, e o soartă tragică de care au parte. Când vedem necesitatea logică cu care trebuie să isgonim din rândurile noastre elementele străine, simțim și noi căle victime trebuie să cadă, câți oameni fără patrie și fără rost vor trebui să se-nlăture... Dar a cui e vina? Nu au și ei poporul lor? Vocea sângelui lor nu le spune nimic, că au datorii de implinit către vulgul acela vecinic călător? Nu au, prin naștere, aceleași îndatoriri de a ridică moralul și starea culturală a gloatelor urlătoare și hămesite din fundul Moldovei? Nu au școale în

care să profeseze, nu au limbă în care să scrie, nu au nici zei cărora să li se închine? Ce-și tot trădează strămoșii, ce tot fug dela trunchiul turmei, ca oile sterpe?... Ah, ce urâte sunt figurile aceste de transfugi și ce puțină milă îți inspiră acești dezertori, cari, în loc de a lupta cu fruntea'n sus pentru rasa lor, se îndoaie sub pulpana unui filosof protector, care i-ar putea sădi într'un nou pământ, cu mai multe făgăduinți.»

Cei mai mulți naționaliști cer asimilarea străinilor și în special a evreilor în masa populației române; d. Chendi din potrivă cere izolarea fiecărui străin în cultura sa națională. Prin urmare, după criticul de la *Cumpăna*, străinii din România, dacă au gust să facă literatură, să scrie fiecare în revistele lor naționale; grecii în grecește, armenii în armeneste, evreii în evreește; ungurii în ungurește; bulgarii în bulgărește... Mergem spre o unitate culturală, evident, dacă ne vom lua după *Cumpăna*!

Falanga, 31 Ianuarie. M. Dragomirescu explică rolul ce și l'a luat *Societatea scriitorilor români* în afacerea Porn ca fiind motivat de faptul că d. Porn nu este un literat recunoscut. Dar cine dă această recunoaștere? Logica d-lui Dragomirescu cere încă și mai mult.

Fiindcă d. Porn s'a exprimat defavorabil asupra unor scriitori români, apoi trebuie să dovedească directorul revistei în care a scris d. Porn, că acesta este un literat recunoscut, căci altfel *Societatea scriitorilor* era în drept să facă ce a făcut, iar revista unde a publicat d. Porn, pierde caracterul de revistă românească! Iată propriile cuvinte ale d-lui Dragomirescu :

«Chestiunea pentru «*Falanga*», nu e dacă d. *Porn* este evreu sau nu, ci mai întâiu, dacă d-sa poate fi privit ca literat român, cum a fost bunăoară răposatul *Ronetti-Roman*, cum e d. *Gherea*, sau chiar *Rodion*, sau *A. Toma*; al doilea, dacă măcar unul din cele 8 puncte, citate mai sus din articolul d-lui *Porn*, este adevărat sau nu; al treilea, dacă nefiind recunoscut ca literat român și spunând *neadevăruri*, nu au dreptate scriitorii români să fie revoltați în contra faptei lui și să aibă dreptul să pună la îndoială caracterul «romănesc» al revistei d-lui *Motru*.

«În ce mă privește, — eu care am susținut, în contra naționaliștilor șoviniști, marea valoare a lui «*Manasse*», eu care cunosc condițiile de producțiune ale literațiilor noștri, și care în acelaș timp am vestejit unele, prea puține, apucături de mercantilism ale unor scriitori mai mult de contrabandă, — cred că am întreaga autoritate necesară să arăt, și cât talent de literat român are d. *Porn*, și cât de adevărate sunt sau nu afirmările d-sale în privința scriitorilor noștri».

Prin urmare, pentru ca cineva să poată judecă pe literații români trebuiește ca acest cineva să fie, mai întâi, recunoscut el însuși ca literat; și de către cine?—de către aceia pe care el îi judecă! Altmintreli protest la Parlament!

Fiind-că ne am ocupat mai sus de părerile d-lui Chendi de la *Cumpăna*, ne am permite cu această ocazie să-i punem și noi D-lui Dragomirescu o întrebare, după multele întrebări ce le pune d-sa, și anume: Oare d. Il. Chendi este literat recunoscut, sau nu? Dacă este, atunci știe d. M. Dragomirescu părerile pe cari le exprimă d. Chendi la adresa aceluiaș d. M. Dragomirescu, ca director și critic de revistă? Dacă nu este recunoscut, atunci ce măsuri a dispus dânsul să se ia în contra d-lui Chendi?—Nu ne îndoim că d. Dragomirescu are «întreaga autoritate» de a răspunde la această inofensivă întrebare.

Revista culturală. Craiova, 15 Ianuarie. D. M. Strajan despre *Conflict între știință și religie*.

VERAX.

CESTIUNI ACTUALE

EVREII ȘI LITERATURA. SCRISORILE D-LOR
C. STERE, G. DIAMANDI, N. TEOHARI, I. A.
BASSARABESCU, D. N. BURILEANU

Revenim asupra afacerii Porn, fiindcă în ea ni se pare a recunoaște un simptom caracteristic al culturai noastre de astăzi. Nu punem în discuție persoana d-lui Porn, ci cazul său, caz care astăzi este al său și mâine poate fi al oricărui alt străin. Afacerea de față este și o ocaziune în care putem judeca propria noastră mentalitate de Români.

D-l E. Porn este un evreu neîmpământenit. Născut în țară din părinți născuți în țară, și-a făcut serviciul militar, a dobândit titlul de licențiat în filosofie după ce a urmat prin întreaga filieră a școlilor românești. Ca licențiat s'a înscris pentru a lua doctoratul în filosofie, dinpreună cu alți patru colegi licențiați, aceștia Români. În timpul pregătirii doctoratului se deschide un loc vacant de asistent în seminarul în care dânsul lucra. Directorul seminarului avea o obligațiune morală ca să-și aleagă asistentul dintre elevii săi înscriși la doctorat, și cum dintre aceștia numai evreul era fără funcțiune, căci ceilalți în urma licenței luaseră catedre în învățământ, el alege pe evreu. Astfel d. Porn prin bună dreptate, ajunge asistent, plătit cu 81 lei pe lună. Ministrul confirmă alegerea, întocmai cum a confirmat și altele făcute în aceleași condițiuni.

Directorul seminarului este și directorul *Nouei Reviste Române*. Asistentul se oferă să scrie fără nici o plată articole de literatură și mai ales de teatru în care se simțea competent. Articolele sale sunt apreciate de cititori și se continuă. Iată-l pe d. Porn așa dar funcționar cu 81 lei pe lună, și cronicar literar artistic gratuit.

Acum începe «afacerea».

Un profesor de la Facultatea de litere, naționalist de profesiune, d. N. Iorga, află¹⁾ după mai bine de un an că d. Porn funcționează ca asistent. Sufletul său de patriot naționalist se revoltă. El fiind deputat, interpelează pe d. Ministru de instrucție în Parlament asupra acestui fapt. Negreșit d. N. Iorga, fiind mai mult deputat decât profesor, nu știe ce rost are un asistent de seminar, și de aceea dânsul consideră pe asistent ca fiind profesor. Ministrul de instrucție însă răspunde la interpelare liriștit și în cunoștință de cauză. D. Porn rămâne simplu asistent prin voia d-lui Haret, în contra d-lui N. Iorga, care îl ținea drept profesor.

După câteva zile, totuși, ministrul revine și contrar celor zise în Parlament satisface pe d. Iorga. Acesta serbează un mare triumf naționalist. D. N. Iorga triumfă, când un ministru român se arată fricos... Aceasta nu ne miră de loc. Naționalismul d-lui Iorga nu trăește decât din lașitatea contimporanilor.

Aceasta este prima parte a afacerii.

A doua este și mai și. D. Porn scrie în *Noua Revistă Română* un articol elogios asupra poetului Cerna; un

1) Află din întâmplare, căci preocupările d-lui Iorga nu sunt îndreptate spre universitate ci aiurea.

articol în care se găesc și câteva aprecieri defavorabile asupra unor scriitori din timpul din urmă. Aprecierile de asemenea natură se găesc oarecum în atmosfera timpului. Ele au fost exprimate de către mulți înainte și după d. Porn. Așa chiar la 10 zile după articolul din *Noua Revistă Română*, un scriitor foarte apreciat și naționalist, d. Ion Slavici, scrie în ziarul *Lupta* din Budapesta următoarele, care sunt aproape aidoma cu cele scrise de d. Porn:

«Deocamdată zicem, că e «a noastră» mișcarea literară, care se desfășură în România. Iar aceasta s'a bălțit rău în timpul celor din urmă câțiva ani, s'a întins și mereu s'a întins apă tulbure și slătută, care numai pe ici pe colo apucă să curgă prin albie mai adâncă.

«Privind din depărtare, ai crede, că s'a pornit un fel de vijelie literară, în care mii și mii își desfășoară puterile. Rămâi uimit de huruitul mașinelor, fie plane, fie rotative, de sub care ies cărțile cu toptanul, reviste peste reviste, ilustrate de mare efect, ziare cu mare «tiragiu» și fel de fel de afișe de reclamă. Dacă examinezi însă ce-ace se aruncă în piață, dai peste marfă de bălci: puține, care sunt de o potrivă cu cele vechi, și multe, chiar prea multe, de care ar trebui să ne lipsim.

«Lipsa de disciplină literară e aici chiar mai învederată: dau cu loții pe întrecute zor înainte, și puținii scriitori, cari muncesc cu dragoste, se pierd în masele mari ale celor ce n'au vreme să se gândească mai înainte de a-și fi dat scrisa la tipar.

«Nu mai e nici o autoritate, nici un control, nici o legătură între prezent și trecut, și merge fiecare înainte cum îl tae capul».

Dar scriitorii vizați și nevizați, citesc cu plăcere oșanda literaturii tinere venită din partea d-lui I. Slavici, și-și pierd cu desăvârșire *cumpăna* rațiunii când este vorba de părerea exprimată de un evreu! Scriitorii români au dreptul, pare-se, să fie judecați exclusiv de români; când străinii îi judecă, atunci aceștia trebuie numai decât să-i laude. Frumoasă logică! De unde o fi ea oare împrumutată? De sigur că nu din țările Apusului!

Un evreu, care trăește în țara românească, deși licențiat în filosofie dela universitatea din București, trebuie să scrie în evrește, — zice criticul dela *Cumpăna*; iar criticul dela *Falanga* adaogă cu aer de nepărtinitor: evreul să scrie și în românește, dar mai întâiu să fie recunoscut că știe să... scrie! Adică nu este destul naturalizarea politică, trebuie să mai impunem evreului eșit din școala noastră și naturalizarea literară! După ce l-am instruit pe evreu, după ce l-am titrat, tot nu-i de ajuns; trebuie să-l mai și naturalizăm în limba română! Adică așa de neînsemnată este influența școlii noastre, în cât un evreu titrat cu o diplomă superioară, tot nu e capabil să înțeleagă geniul literaturii românești! Bune școli au dar Români! Cu asemenea școli opera de asimilare merge cu pași repezi... Nu cumva o fi criticul dela *Falanga* și dânsul profesor de literatură? Și n-o fi cumva d. Porn fostul său elev? Dacă elevul este așa de rău, ce să mai zicem de profesor!

Pentru faptul de a fi evreu, d. Iorga a cerut înlocuirea d-lui Porn dintr'o funcțiune în care acesta avea tot dreptul să fie...

Pentru faptul de a fi apreciat defavorabil pe unii scriitori români, ce se putea cere contra d-lui Porn? Expulsarea, negreșit. Deocamdată însă scriitorii români (accii în cauză, bine înțeleși) s'au mulțumit să apeleze la Corpurile Legiuitoare pentru a se respinge împământarea d-lui Porn, cu nădejdea că apoi după respingerea împământării, acesta are să plece pe urmele lui Gaster și Șăineanu.

Aceasta este «afacerea».

Dacă nu s'ar lua în considerare, ca scuză, impulsivitatea unora și tinerețea altora, ar trebui să zicem: aceasta este boala jorgismului prin care trecem. Căci este o adevărată boală, ca să pierdem întru atât încrederea în noi, în cât să recurgem la răsbunare și în momentele când discuția calmă ne-ar fi fost de ajuns.

Pentru a da ocaziune și altora să se descarce de răspunderea gestului nechibzuit pe care l'au făcut tinerii din *Societatea Scriitorilor Români*, cari au trimis un apel către Corpurile Legiuitoare spre a se răzbuna contra unui critic, ne-am adresat către mai mulți din publiciștii noștri cunoscuți rugându-i să ne răspundă: dacă dânsii socotesc articolul d-lui Porn ca un fapt antiromânesc, și dacă aprobă apelul trimis Corpurilor Legiuitoare. Publicăm mai jos o parte din răspunsuri în ordinea în care le-am primit. Înainte de răspunsuri reproducem și câte-va rânduri din articolul d-lui Panu scris în *Săptămâna* dela 29 Ianuarie.

C. RĂDULESCU-MOTRU

Din articolul d-lui G. Panu:

«Ce proceduri sunt aceste? Ce mentalitate? Pentru o ceartă literară, este posibil ca niște literați să ajungă a denunța pe un coleg al lor, fie chiar străin, Senatului? Și cetitorul vede pe ce argumente! Întru cât acești domni sunt calificați a da argumente în propria cauză a d-lor?»

Credeam că numai d-nii Iorga, Cuza și naționaliștii acestora sunt cuprinși de asemenea idei. Iată văd că și o parte din societatea scriitorilor Români; iată tineri scriitori, cari ar trebui să fie în afară de pasiuni josnice și răzbunări meschine, scoborându-se la nivelul celor mai pătimiși fanatici!

Dar oare chiar și în literatură, străinii n'au voie să scrie românește și să se ocupe de mișcarea noastră literară? Și este destul ca un evreu să-și permită o critică asupra unui scriitor român, pentru ca societatea scriitorilor Români să facă acte ca acela de mai sus? Tinerii literați voesc să introducă terorizarea printre evreii scriitori și o cenzură forțată? Cum? D. Steurman dela Iași n'are voie să fie scriitor Român? I se făcuse lui Ronetti-Roman o acuzare că și-a permis să scrie în românește o piesă *Manasse*. Și acum d. Porn, este pus la index și urmărit cu denunțări la Senat, fiindcă și-a permis a fi displăcut câtorva scriitori Români.

Este ceva de neauzit».

27/1 1910, Iași.

Stimate D-le Rădulescu,

Scrisoarea D-tale m'a pus oare-cum într'o situație dificilă: pe de o parte eu nu am obiceiul de a acorda

«intervievuri» sau a lua parte la «anchete» de felul celei întreprinse acum, cât se pare de D-ta; iar pe de altă parte n'aș vrea să fiu învinuit de nepoliteță sau de lipsă de colegialitate, lăsând fără răspuns o scrisoare iscălită de D-ta.

Pe lângă aceasta, până la primirea scrisorii D-tale eu nici nu citisem articolul d-lui Porn, fiindcă de mai multe luni, după ce m'am convins că «Noua revistă Română» persistă în proceduri de polemică, pe cari nu le înțeleg, nu mai sunt în curent cu cele publicate în ea.

Mi-am impus deci să citesc acum articolul vizat, și iată răspunsul meu, cu toată francheta, la întrebările ce mi le pui.

Impresia ce mi-a făcut acest articol se poate de minune caracteriza prin cuvintele primarului din *Revizorul* lui Gogol, ce se reprezintă acum la Teatrul național din București.

«Alexandru Machedon a fost un mare «erou», dar pentru ce să sfărâmi scaunele?...».

Cerna este un puternic talent și adânc gânditor, dar pentru ce aceste mici răutăți și mahalagisme de culise, pentru ce aceste insinuațiuni vagi și aceste generalizări, cu o vădită intențiune de clevertire conștientă, (fiindcă d. Porn nu pare a fi lipsit de inteligență)? Căci nu e adevărat că Cerna a fost primit cu răceală sau indiferență de toată lumea și nu e adevărat că toate revistele nu publică decât «o literatură de o mediocritate revoltătoare» și că toate urmăresc numai scopuri meschine. Chiar d. Porn, de sigur, face excepție pentru revista pe care o onorează prin colaborarea d-sale (și d. Porn scrie toate acestea fără nici o sfiială, iar directorul revistei, d-ta, D-le Rădulescu, le publică fără a zâmbi?).

Dar merită articolul d-lui Porn calificativul de «antiromânesc»?

Dimpotrivă, îl găsesc, din păcate, prea *românesc*, — dovedește în adevăr că d. Porn este asimilat.

Aprob demersul societății scriitorilor români?

Il desaprob categoric și cu energie. Orice producție literară, chiar dacă este în genul articolului incriminat, nu legitimează alte căi, decât un răspuns prin publicitate, dacă îl merită, sau — tăcerea, dacă nu-l merită.

Și ieșirea d-lui Porn, cred, nu merită mai mult decât — *tăcerea*.

Rog să primești asigurarea considerațiunii mele,

C. Stere.

Domnule Director,

Răspund întrebărilor D-voastre din simplă bună cuviință.

În articolul d-lui Porn, n'am văzut insultă, cel mult malițiozitate obișnuită între «ubiții confrăți». Ironia chiar răutăcioasă, nu e străină firei literaturii românești nici literaturii noastre, așa că nu înțeleg de ce critica d-lui Porn ar fi ceva antiromânesc.

Mă întrebați dacă d-nu Porn merită oarecare calificățiune? dacă e nemerit ca asemenea dezbateri să capete sancțiune în parlament?

1) Oricine scrie, atinge și are dreptul să fie atins, cu sau fără eleganță, cu sau fără dreptate, dar nu tot-

deuna fără merit. Credeți-mă *meritul* în asemenea chestiune n'are nici o însemnătate.

2) A cere parlamentului o sancțiune în chestiuni literare e un frumos omagiu adus puterii legiuitoare.

Mă bucur că a venit pentru literați timpul să fie judecați, osândiți sau achitați de aleșii poporului. Academia în parlament e o fericită inspirație.

Mărturisesc că astfel am înțeles lucrul, și la drept vorbind, am fost foarte măgulit în vanitatea mea. E timp să judecăm și noi pe literații cari ne condamnă; astfel numai, «libera critică» va putea lua un avânt în afară de cercul restrâns al preocupărilor literare.

Vom avea un parlament literar.

Pe când o literatură parlamentară.

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea distinselor mele salutări.

G. Diamandi.

Pitești, 28 Ianuarie 1910.

*

Domnule Director,

Scrisoarea D-voastră mă pune la o grea încercare. Iată de ce.

La noi, am observat, e foarte periculos să fii obiectiv în unele chestiuni și, «chestiunea Porn», e una dintre acelea. De câțiva ani de zile nu-ți este îngăduit nici chiar să taci, necum să aperi, când e în joc un evreu fără a fi bănuț de filo-semitism, fără a fi acuzat de vândut streinilor. La întrebările ce mi le puneți, eu voi răspunde însă, în mod cât se poate de franc.

1. În articolul incriminat nu găsesc nici un pasagiu care să merite a fi taxat de antipatriotic. Domnii membri ai «Soc. Scriitorilor Români», d-nii membrii protestatori, ar fi trebuit să indice ei înșiși, cari anume pasagiuri sunt vrednice de anatema, ca judecata să se oprească asupra lor, fără ambiguitate.

Considerațiunile generale la cari se dedă d. Porn, înainte de a se opri la Cerna, le-am întâlnit de zeci și zeci de ori în mai toate revistele și foiletoanele ziarelor noastre. Mai mult, eu cred că ele își au locul chiar în țările cu o literatură mai înaintată, în Italia, Franța, Germania. Cine dorește să se documenteze, n'are decât să citească articolul: «Cei o sută patruzeci și unu»—*Les Cent quarante-et-un*—de René Doumie, cunoscutul critic de la *Revue des Deux Mondes*.

Incrimnarea articolului pomenit, pentru mine, echi-valează cu porunca de a cădea în beatitudine în fața a tot ce se scrie în românește.

2. Când am cetit în ziare apelul scriitorilor către deputați, primul meu sentiment, mărturisesc, a fost un sentiment de jenă. Și jena mea a fost cu atât mai adâncă, cu cât în josul apelului am întâlnit nume cari mi sunt simpatice, foarte simpatice, fiindcă le urmăresc cu drag scrisul.

Nu avem, e drept, prea multe aptitudini economice; să fie oare tot așa și cu aptitudinile noastre intelectuale? Există vreun pericol și de partea aceasta? Nu suntem, adică, în stare să luptăm nici pe acest teren? Este numai decât nevoie de un sistem protecționist, și în materie de critică literară?

Precedentul cu neînpământarea unui Șăineanu nu

trebuie invocat, căci încă nu este dovedit că s'a făcut bine, ceea ce s'a făcut.

Ca încheiere, n'am decât o singură rugămintă: d-l Porn să nu traducă apelul scriitorilor și articolul său în vre-o limbă străină, ca să le facă cunoscute străinătății. Publicarea lor ne-ar pune într'o urâtă lumină și ar îndreptăți, mă tem, să se ia de bune, atâtea învinuiri într'adevăr absurde, ce ni se aruncă de unii în spate.

Primiți, vă rog, Domnule Director, încredințarea deosebitei mele stime.

N. Em. Teohari

Ploești, 29 Ianuarie 1910.

*

Stimate Domnule Motru,

Am primit atât scrisoarea D-v. cât și numărul din «Noua Revistă Română», cu articolul care vă preocupă și mă grăbesc să vă răspund că pentru a putea fi în desăvârșită cunoștință de cauză, ar trebui să văz în tot și conținutul petiției adresată Parlamentului de membrii soc. *Scriitorilor Români*.

E foarte cu puțință ca anumite amănunte de cea mai mare însemnătate să fie trecute cu vederea de unii cititori, ale căror intențiuni curate îi împiedică de a pune pe ale altora la îndoială. Aceasta nu ia însă dreptul celor cu un discernământ special în materie să constate și să desvâle picătura de venin, atunci când ea a fost ascunsă cu meșteșug.

Partea din articolul domnului Porn, privitoare exclusiv la marile calități ale lui Cerna e obiectivă, bine documentată și nu se poate mai judicioasă.

Articolul însă mai are și o introducere în care domnul Porn se ocupă de alte lucruri și—pe cât am putut zări printre rânduri—și de alte persoane. Aici, obiectivitatea, care-i stă atât de bine părții din urmă a articolului, lipsește. Și dacă în această introducere nu se insultă *toată* mișcarea literaturii naționale de azi, e destul să se insulte numai o parte a ei sau vre-unul din factorii ei de căpetenie, pentru ca pornirea membrilor Societ. Scriitorilor Români să fie îndrituită.

Nu pui la îndoială sentimentele românești ale domnului Porn. Nu pot uita însă în acelaș timp că d-sa are consăngeni cari pe diferite căi, dar mai ales pe aceea a publicității ne umilesc și ne disereditează zilnic în ochii străinătății și ai opiniei publice în general, cu o dibăcie și o fineță caracteristică, ceea ce e firesc să deștepte apoi ochii bănuitori chiar și asupra lucrurilor cu aparență de nevinovăție.

Așa cred că trebuie explicată intervenția membrilor Soc. *Scriitorilor Români*—recunosc—destul de caustică pentru interesele domnului Porn în aceste momente, dar sănătoasă și moralizatoare atât pentru nenumeratele cazuri mai grave anterioare, cât și pentru cele ce vor mai fi să fie. Și așa cred că trebuie privită și judecată chestiunea antiromânismului dovedit—în deosebite măsuri—în scrierile mai tuturor criticilor străini ai literaturii noastre. E o întregă sistemă—foarte primejdioasă—și lupta în potriva ei, chiar când e violentă, tot e bine venită.

Primiți, vă rog, stimate Domnule Motru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

I. A. Bassarabescu

Iubite coleg,

Iată răspunsul meu la cele două întrebări ce-mi pui, relativ la incidentul provocat de articolul d-lui Porn :

1) Dacă a face critică literară însemnează a fi antiromân și a insulta, atunci evident că articolul d-lui Porn din «Noua Revistă Română» e «antiromânesc» și autorul insultă mișcarea literaturii naționale de astăzi». Sunt convins că dacă articolul în chestiune ar fi fost scris de un român, după cum ar fi putut să fie, nimeni nu s'ar fi gândit să-i dea calificările ce i s'au dat.

2) Mijloacele la cari au recurs «domnii literați» cerând sancțiunea Parlamentului, le găsesc reprobabile. Ele nu derivă dintr'un simțământ omenesc și cadrează rău cu înalta și nobila chemare a literaturii. Dacă în locul d-lui Porn ar fi semnat un român, «domnii literați» spre a fi consecuenți, ar fi trebuit fără îndoială să ceară expulzarea lui peste graniță... Ei bine, nu! Tinerii noștrii poeți au greșit! Ei puteau să apeleze la marele public și să-l facă judecător, aducând în sprijinul lor argumente noi și mai ales căutând să impodobească tânăra noastră literatură cu scrieri de valoare. Aceasta ar fi fost răspunsul elegant și hotărâtor, care ar fi dărâmat o critică nedreaptă și pățimașă, dacă nedreaptă și pățimașă e critica d-lui Porn, iar nu interveniri politice, demne de alte timpuri.

Ca să fim drepecți, trebuie totuși să ținem seamă de nervositatea naturală a poezilor, pe cari cei vechi cu drept cuvânt îi numeau «vatum irritable genus» și să nu uităm apoi, că cea mai mare parte dintr'înșii trăiesc într'o lume, care le e proprie, lumea închipuirii lor, iar când se coboară în viața reală sunt expuși la rătăcirii. Așa se explică, cred, multe din bizareriile și stângăciile ce se pun pe socoteala atâtor oameni de litere... De aceea gândesc că trebuie să fim indulgenți față de «copiii Muzelor» și să nu-i luăm în serios când vor să fie gravi, nici să-i condamnăm când păcătuiesc în luptă cu realitatea.

Cu aceasta, primește, iubite coleg, o strângere de mână cordială.

29/2-1910

D. N. Burileanu
Profesor la Universitatea din
București

CESTIUNI SOCIALE

RĂZBUNAREA

I

Ca orice pasiune, dușmănia¹⁾ are evoluția ei. Pornită¹⁾ dintr'un motiv drept sau nedrept, precedată de mânie, ea este apoi sau înăbușită pentru totdeauna, când îi lipsește puțința de a se satisface, sau urmată de *răz-*
bunare.

Felul răzburării atârnă de împrejurări și de firea dușmanului. Cei mai cruzi răzburători sunt cei stăpâniți de *dușmănia de rasă* și perverșii.

Dușmănia de rasă poate face obiectul unor studii foarte voluminoase, căci ea exprimă o stare psihologică cu mult mai complexă de cât s'ar părea. Ea constă

în ce simte un popor în potriua altuia, de care se deosibește atât prin origină cât mai cu seamă prin religie, care trebuie socotită ca pricina de căpetenie a urei dintre creștini și păgâni. Cu cât un om este mai înapoiat, cu atât mai ușor va fi stăpânit de dușmănia de rasă.

Intre antisemitismul *reflectat* și între antisemitismul *instinctiv* este nu numai deosebire, dar chiar contrast. Pe când părtașul celui dintâiu știe de ce este antisemit; părtașul celui de al doilea, habar nu are.

Antisemitismul reflectat este întemeiat pe motive de ordin curat politic și economic; cel instinctiv își are explicația în dușmănia transmisă ereditar din generație în generație. Și cum antisemitul din această categorie este un om îngust la minte, incult or semicult ceea ce este și mai rău—el fără să vrea, se lasă orbit de patimă și este condus numai de impulsunile crude ale naturii sale animalice. Astfel se explică nedreptatea și cruzimea revoltătoare și degradatoare a speței omenesti, cu care sunt câte o dată tratați sau, mai bine zis, maltratați Ebreii în Rusia sau Armenii în Asia mică. Este adevărat că multe dintre progromurile din Rusia sunt puse la cale de oameni, cari urmăresc mai ales cu totul altceva de cât satisfacerea dușmăniei de rasă; dar felul în care ele se execută denotă până la evidență dușmănia instinctivă a sălbaticului, a cărui cruzime rafinată te face să te rușinezi, că face parte din aceiaș speță cu tine.

Fostul sultan de tristă memorie, Abdul Hamid, pentru ca să-și salveze tronul, a găsit de cuviință să organizeze celebrele măceluri din Adana, întâmplare în Aprilie 1909. Felul în care s'au săvârșit întrece prin cruzime tot ceace ne-am fi putut închipui. Ele sunt una dintre cele mai mari rușini ale secolului în care trăim și chiar ale speței omenesti.

Iată cum sunt descrise în ziarul „*Le Matin*“ : de *A. Scarfoglio*.

Adana. 28 Mai 1909

«Cititori, spune dânsul, istorisirea o face o femeie, o femeie care și-a văzut bărbatul uns cu gaz și ars de viu în fața ei, care și-a văzut pe cei doi băieți ai ei jupuși de vii, pe fata ei siluită și spintecată, casa arsă, fericirea și viața ei, nimicite».

Și istorisirea asta ziaristul o dă cum i-a fost povestită: «goală, simplă, sălbatică», dar cu atât mai mult zguduitoare, înmărmuritoare.

Grozăviile s'au început după ce valiul Adanei asigurase pe Armeni că n'au de ce se teme, după ce un notabil armean, Daud Urfalian Effendi, a fost ucis în stradă de un jandarm din ordinul unui notabil turc, Abdul Kader...

Era în dimineața de 1 Aprilie...

MĂCELUL

Ziaristul scrie :

Ca o flacără care a mocnit îndelung sub cenușe, întretinând cu mici fulgere roșii grămada cenușie care o înăbușe și care izbucnește năpraznic, înaltă, îndărjită, mâniașă,—așa strigătul pe care îl inecau de șase luni aceste guri, strigătul de războiu și de măcel se ridică în văzduh :

— *Selavat Mahmud, askua, giaur askua!*

(În numele lui Mahomed, tăiați, tăiați pe necredincioși !)

Focurile de pușcă porniră îndată, o clipă rare, nenumărate

1) *Dușmănia* (în *Noua Revistă Română* 10 Ianuarie 1910)

după altă clipă, răsunând pretutindeni ca bătaia grindinei când cade, însemnând țipetele. Apoi fuga, fuga zănitecă, alergarea nebună a oamenilor cari dădeau goană pe străzi fără știre, fără rost, fără pricepere, izbindu-se de zidurile caselor, turbindu-se de ele, căzând cu capul măcinat, cu pieptul zdrobit, un fluviu de miei îngroziți galopând pe o câmpie: și năvala formidabilă a musulmanilor cu fețe hidoase, arse de soare, slabe, osoase, cu fălci de tigră, pe cari o barbă mică neagră le făcea fioroase, cu ochii însângerați, mâinele încărcite pe țeava puștei sau pe mânerul iataganelor, cu buzele strânse, alergând cât îi țineau picioarele, oprindu-se ca să tragă, să lovească cu o strașnică lovitură de iatagan în craniul nenorocitului căzut, pornind apoi mai departe cu furie, fără răgaz, oprindu-se, trăgând și alergând din nou.

Ici-colea, pe la capetele ulicioarelor, se desfăceau grupuri din ei, se opreau, se adunau în jurul armenilor întârziți sau cari căzuseră poticnindu-se de vreun pietroui—mai cu seamă femeile—li apucau, le trăgeau gloanțe în picioare, ca să nu se mai poată mișca, apoi începea tortura.

Băibaților li se tăiau degetele dela mâna stângă, li se scoteau din orbite ochiul drept, cu vârful unui pumnal li se retezau urechile, li se tăiau gâtul cu ferăstrău fără a atinge carotida, apoi erau bătuți cu ciomegile. Aceste ciomege erau niște reteveie cu o măciucă de plumb plină de cuiu la un capăt. Două turci țineau capul chinutului și dădeau cadența: una, două, trei! iar un altul lovea. Metodic, cu o încetineală savantă, cincizece, douăzeci de lovituri cădeau în jurul capului, tari, sonore, ca loviturile unui maiu pe nicovală. Craniul dădea un sunet limpede de alune sfărâmate între degete. Celuilalt cadavru i se deschidea pântecile. Se trecea la femei. Le tăiau sfărcurile sânuilor, silind pe copii să le mănânce, li-se tăiau degetele picioarelor, li-se smulgeau ochii cari erau vârați în două găuri făcute în piept, le siluiau într'un clip ce nu se poate descrie, li-se deschidea pântecile și se vâra în deschizătură copii decapitați. Une ori, le făgăduiau viața dacă o să sărute țeava puștei și atunci le descărcau arma în gură; alte ori, le siluiau numai, apoi le goneau goale pe străzi, cu lovituri de paturi de pușcă.

TORTURA

Intr'o fermă, dăduseră peste întreaga familie Burlikian, compusă din bărbatul, femeia, două băieți și o fetiță de șase ani. Femeia, în vârstă de 28 de ani, se aruncase la picioarele lor, cerându-le milă. Ei zâmbiră și îi răspunse:

— O să fim miloși, o să fim miloși, o să vezi!

Apoi, legând pe bărbat de piciorul unui pat, luară pe femeie, o desbrăcaseră de tot, și cu trei cuiu mari o ținură în zid, câte un cuiu pentru fiecare mână, unul pentru picioare. Cu vârful unui iatagan, îi tatuaseră pe pântecul unul din simbolurile creștine, apoi, pe când, nebună de spaimă, ea tăcea și privea cu ochii căscați, aduseră pe bărbat în fața ei, în mijlocul odăiei, îl desbrăcară, îl unseră cu gaz și îi dădură foc ca unei masalale.

Corpul se aprinsese cu voioșie, pocnind, părul se făcuse o flacăre, carnea se calcinase și se desfăcuse mai înainte ca omul să fi murit.

Ei jucau și cântau în jurul rugului omenesc imnuri creștine. Copiii plângeau într'un colț, femeia privea de pe zid, cu brațele deschise, cu corpul tânăr gol, cu pântecile însângerați, devenit tabernacol. Apoi, i se tăiaseră degetele, i se retezase nasul i se dăduse foc părului. În sfârșit, sub ochii ei de ființă în agonie se tăia cu ferăstrău capetele băieților, se siluiau fetița, apoi li se luă ficatul și inima pe cari le puseră în gura mamei strigându-i:

— Sfântă fecioară Marie scapă-i! vino, coboară-te! Nu vezi că mor? Știi, mănânci inima lor, inima fiilor lor, a fiilor tăi,

așa de scumpi pe cari îi iubeai atâta, a copiilor tăi așa de frumoși, de bălai.

O isprăviră cu o lovitură de secure.

Și așa mereu, mereu. Intr'o altă fermă surprinseseră pe o femeie însărcinată, împreună cu soțul ei, spintecară pântecul nenorocitei, zmulseră fetusul și legând un capăt al cordonului obilical de mâna dreaptă a martirei, o siliră să târască pe străzi micul cadavru. Apoi, obosiți de acest joc înflorător, înăbușiră pe tatăl, îndopându-i gura cu carnea sângerândă. O femeie fusese jupuită de vie, dar mai înainte de operație i se tăiasă pielea frunței pe care i-o lăsară peste ochi.

Un bărbat fuse tăiat în bucăți și silit să mestice în gură pe cele dintâi; un altul, un cămătar, fuse înăbușit cu un pumn de mici plăștri de argint, un altul cu pământ, un copil fuse ucis cu cincizeci și una de lovituri de sabie.

LA ȚINTĂ

Pe piață soseau oameni înfricoșați, cari credeau să poată scăpa fugind pe câmp. Turcii îi lăseau să se apropie în liniște, îi încurajau chiar cu vorbe compătimitoare și când erau aproape, siguri întru cât-va că vor scăpa cu viață, când veneau cu brațele deschise și cu buzele zâmbitoare, ei îi doborau la pământ pe loc.

Așa venise o femeie până la dâșii, încrezătoare: ei o luară, îi sfărâmară coastele din dreapta, cu o lovitură de ciomag; apoi o băgară într'o groapă plină de noroiu, lăsandu-i afară numai capul. Și ea a stat acolo, cu partea dreaptă zdrobită, gemând.

Când și când, eșind de sub noroi, capul ei îndurerat se ridica greoi, plutea o clipă pe valul negru, suflând sânge și apă, privea, apoi cădea înapoi fără putere. Turcii, ori de câte ori se arăta obrazul acela, aruncau în el cu pietre, ca într'o țintă, răzând ori de câte ori nimereau bine.

INCENDIUL

Apoi se începu incendiul. Turcii făceau operație cu metodă... Focul nu se aprindea îndată, mici vâpăi, albastre și palide în lumina orbitoare a zilei, săreau zgloabii de alungul zidurilor, mai late și mai înalte la bază, unde se scursesese gazul; apoi, de odată, trei, patru, cinci limbi mari de foc se ridicau, șerpuiind spre ferestre. Țâșneau țipete furioase, delirante, țipete de femei, țipete de copii, plânsete turbate de bărbați, o întreagă disperare care se urca spre văzduh odată cu flăcările.

Fețe nebune de groază, cu spaima încremenită pe dâșele, treceau prin fața ferestrelor; se îndreptau brațe cu copii spre dătătorii de foc, implorând îndurare. Goana nebună, frenetică pe scări, făcea să se cutremure casa. Apoi, după un timp, ușa se întredeschidea, trecea un braț ținând o batistă albă. Turci așteptau fără să se grăbească, fără să răspundă.

Postați de cele două părți ale ușei, pândiau, cu puștele gata. Cu cât incendiul sporea, se deschidea o ușă, trecea un om. El privea cu spaimă torțele aprinse, pe oamenii acei îngrămădiți și făcea un pas înainte, la noroc. Focuri de pușcă, îl doborau atunci la pământ. Ușa se închidea cu violență, goana reîncepea, flăcările se urcau mereu. Turcii așteptau mereu. Ușa se deschidea din nou, eșea o femeie cu un copil... Gloanțele porneau! Ea cădea la pământ!.....

Aci se oprește povestirea ororilor.¹⁾

*

Pe cât de ciudată și de nedreaptă ni se înfățișează dușmănia de rasă, pe atât de firească și de în dreptătită uneori ni se pare *dușmănia de clasă*. Cel care știe să observe amănunțit și nepărtinitor, constată că

1) „Adevărul”. 28 Maiu 1909.

organizația socială, așa cum ni se înfățișează astăzi, nu este cum ar trebui să fie. Două fapte îl isbesc dela prima vedere și anume că, pe de o parte, nu toți cei mai capabili sunt cei mai bine răsplătiți; iar pe de alta, că nu toți cei ce muncesc mai mult sunt cei mai profitați.

Indiscutabil că aceasta este o stare anormală de lucruri, care cu cât poporul se civilizează mai mult și devine mai conștient de drepturile sale și deci de nedreptatea a cărei victimă este, — cu atât deșteaptă mai multă dușmănie.

Eminescu în limbajul său înflorit a zugrăvit cu măiestrie această tristă situație, în *Impărat și Proletar*.

„Spuneți-mi ce-i dreptatea?—Cei tari se îngrădiră
„Cu averea și mărirea în cercul lor de legi,
„Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
„Contra celor ce dănușii la lucru-i osândiră
«Și le subjugă munca vieții lor întregi.

«Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
«Trec zilele voioase și orele surdă,
«In cupe vin de ambre... iarna grădini verdeași,
«Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață;
«Ei fac din noapte ziua, ș'a zilei nopți închid.

Cum s'a ajuns la această stare anormală de lucruri? Toată cauza stă în viclenia, dibăcia și brutalitatea unora, pe de o parte; iar pe de alta, în naivitatea și slăbiciunea celorlalți.

Cu cât cei nedreptățiți își dau seama de nedreptatea ce li se face și pe măsură, sunt constrânși ce să-și înăbușească nemulțumirea, — dușmănia lor crește treptat-treptat, până când în cele din urmă izbucnește, manifestându-se sub formă de revoluție, în care se deslănțesc acele scene de groază și cruzime, ce vedesc, că în adâncul sufletului său, omul a rămas tot fiară.

Când împilările și jafurile aristocrației și clerului francez au atins culmea — poporul ne mai putând să rabde și în curajat fiind de unii idealști, și chiar de către unii pescuitori în apă turbure, — s'a revoltat și a mers cu cruzimea până acolo, în cât unii s'au dedat chiar la fapte de antropofagie. Aceasta l-a făcut pe *Taine* să esclame îngrozit: «Le gorille! le gorille!».

Tot astfel s'a petrecut, în mic, și la noi în anul 1907 cu ocazia revoltelor țărănești. Țăranii, orbiți de ură, au pierdut orice putere de discernământ, omorând afară de mulți vinovați, cu mult mai mulți inocenți.

O trăsătură psihologică ce caracterizează sufletul țaranului român și poate că și pe acela al celor de altă naționalitate este, că la el nu există mijlocie: sau îndură tot sau te omoară.

Și neapărat că aceasta este spre paguba lui, căci dedându-se la excese, procură ocazia asupritorilor să-l măcelărească.

Singura scăpare este numai în *solidaritatea* bine înțeleasă și bine practică. Nu este destul numai ca să fii conștient de drepturile și de forța ta, mai trebuie pe lângă aceasta, să știi cum să ți le pretinzi și cum să te servești de forță.

Dar mai presus de toate trebuie să fii bine pătruns de foloasele, pe care le poate aduce solidaritatea și să

știi să deosiboști pe fățarnici de oamenii de caracter, pe șarlatani de luptătorii devotați sfintei cauze a lumii celor obijduiți.

*

Afară de răzbunarea sălbaticilor și inculților, cele mai grozave răzbunări sunt acelea ale amoralilor și perversilor. Explicarea acestui fapt este destul de logică. Este firesc ca amoralul, care săvârșește răul pe nedrept, și perversul care-l face pentru plăcerea de a-l face; este firesc, zic, ca, atunci când au motive de dușmănie în potriua cuiva, să fie de o cruzime fără seamăn.

Altfel se petrec lucrurile cu omul de caracter, cu omul la care sentimentul dreptății este foarte dezvoltat. Pe acesta nedreptatea îl rănește cu mult mai mult; dar cum el este un om care se ferește de a fi nedrept, caută ca și în răzbunare să păstreze oarecare măsuri.

Dușmăniile cari provoacă foarte crude acte de răzbunare, sunt și acelea provenite din *gelozie*. Imi amintesc de un caz despre care vorbește *Proal* în cartea sa. ¹⁾ Este vorba de o femeie, care și-a împușcat pe o rivală și apoi s'a retras puțin la o parte, de unde sorbea cu privirea spectacolul. În care aceea se svârcolea în spasmurile morții.

Un caz de răzbunare din *gelozie* am avut ocazie să-l văd și eu. Intr'o zi, când mă aflam la șosea, în dreptul bisericii unde se construia școala primară de acolo, am văzut o mulțime de oameni îngrămădiți în jurul clopotniței; iar jos pe pământ se află un Țigan, care se svârcolea de durere. O Țigancă îl mușcase de testicule din *gelozie*. Mărturisesc că de când sunt, n'am văzut filtrându-se din niște ochi omenești mai multă dușmănie, ca din ochii acelei Țigănci.

(Va urma)

N. ZAHARIA.

POLITICA AGRARĂ A ROMÂNIEI ²⁾

Dacă până mai anii trecuți plângerea de nesocotirea trecutului nostru economic, de necunoașterea și nestudiarea lui sub diferitele forme și mai ales sub unul din cele mai interesante aspecte, chestiunea țărănească, era sprijinită, oare cum, pe sărăcia aproape completă a publicațiilor asupra acestei chestiuni; răscoalelor din 1907 le urmează o supraabundantă de scrieri studiind chestia atât de palpitantă a țărănimii noastre.

La amenințătoarele flăcări ale focului din 1907 s'a deschis nemăsurat de adâncă inaintea ochilor tuturor prăpăstia prea de demult săpată la fundamentul organizației noastre sociale, de atâția ani de fericită guvernare. La strălucirea fulgerătoare a văpăilor neiertătoare, care amenințau să prăpădească totul s'au luminat mințile și inimele tuturor s'au înfricoșat de apropierea groaznicului pericol și s'au încălzit de o comună dorință de alinare și de mult îndreptățită îmbunătățire a stării țărănimii acestei țări.

Din aceasta atmosferă izvorăște o sumă de publicații asupra chestiei țărănești, cuprinzând numeroasele păreri ce s'au dat de unii și de alții, chemați și *neche-mați*, asupra cauzelor cari au produs tulburările din pri-

1) *Suicides et crimes passionels*. Paris. Alcan.

2) *Th. C. Aslan*. Politica agrară a României. Buc. 1909. Tip. Soccevol. de 250 pag.

măvara anului 1907 și asupra îmbunătățirilor de aduse precum și cari au fost roadele ce au dat reformele încercate în trecut.

Multe din studiile și articolele care s'au scris, discuțiunile care s'au urmat au fost izvorâte din cel mai frumos dor de bine, pentru ameliorarea stării acestei numeroase pături sociale; dar au fost arătări, criticări teoretice, a situațiunilor, propuneri de îmbunătățiri, la cea mai mare parte lipsindu-le documentarea, fie cu date adunate la fața locului, fie cu informațiuni sigure și serios verificate.

Multe sânt de asemenea părerile acelor care stau mai în atingere cu țărănimea noastră, cu lipsurile, nevoile și obișnuirile pe care le îndură și cari simt, cu mai mare ușurință unde este buba și care va fi tămăduirea dorită.

În lipsa unei serioase anchete agricole care să ne arate adevărata stare a țărânimii sântem nevoiți, să folosim aceste publicațiuni, unele obiective, altele din spirit de partid izvorâte, altele pline de pizmă și ură contra uneia sau altei clase sociale.

În astfel de împrejurări, în constituirea unui tablou a stării țărânimii va fi mult de lucru și vor trebui făcute multe rezerve asupra credinței și obiectivității multor amănunte, indicate într-o lucrare sau alta.

Lipsa aceasta de obiectivitate a multor studii, întărește nevoia de a aduna și cunoaște tot ce s'a scris asupra aceluși punct, pentru ca ast-fel se stabilește posibilitatea unui control, din care sau se adevărește credința în realitatea celor afirmate, sau se sfărâmă și sânt înlăturate că false sau interesate.¹⁾

Acum când focul pare că s'a stins, cu multe sacrificii, dar totuși cu prea mult și prea scump preț, când starea spiritelor pare că s'a mai liniștit apar lucrări care studiază chestia țărănească sub aspectul general, într'un mod mai complex, dat fiind materialul publicat în ultimul timp și totdeodată mai obiectiv.

În unul din numerile acestei reviste dl. profesor A. D. Xenopol anunța lucrarea datorita dlui. G. Panu: *Starea țăranilor în vremurile trecute*.

Cea ce voesc prin aceste câteva rânduri este să atrag atențiunea celor interesați asupra unei publicațiuni noi, care sub o denumire cu totul nouă îmbrățișează întreaga chestiune țărănească, în scurgerea timpului, studiindu-o cu multă scrupulozitate, în fazele ei principale și evidențiind la fie ce pas adevărata și dreaptă poziție a problemei noastre agrare.

Este vorba de lucrarea datorită d-lui Th. C. Aslan *Politica agrară a României*.

Autorul este un mult cunoscut cercetător al trecutului nostru economic. Lucrările sale: *Finanțele României dela Regulamentul organic până azi* și *Studiul monopolurilor în România*, ambele premiate de Academia română sunt contribuțiuni foarte prețioase și mult apreciate. Ele au dat ocazie autorului, să poată

2) Aceste considerațiuni m'au determinat să adun într-o lucrare bibliografică toate publicațiile și articolele cari s'au scris asupra chestiunii țărănești până la 1908. Pentru a contribui la studiarea părții istorice a chestiunii agrare, în prima parte a lucrării s'au adunat publicații anterioare anului 1864, începând cu 1500.

îmbrățișa problema agrară cu o mult mai superioară pregătire și cu o mult mai mare bogăție de amănunte ca ori care altul—vorbind de cei ce au tratat chestiunea până astăzi—și pare că reclamau ca o continuare firească analizarea chestiunii țărănești, sâmburile trecutului nostru economic.

De la început trebuie să observăm că dl. Aslan, după cum arată însuși titlul lucrării, urmărește ca din studiarea diferitelor momente ale situațiunii țărânimii noastre, să degajeze care a fost politica agrară pe care au urmărit-o în trecut diferiții domni. Caracteristica lucrării e că dl. Aslan, urmărind stabilirea adevărului istoric își ia sarcina dovedirii și apărării dreptului vechi al celor asupriți, al celor mult nedreptățiți, ca să nu zicem spoliați, de atâta amar de ani.

Neajunsurile și suferințele țărânimii noastre au rădăcini adânci în trecutul îndepărtat și numai prin luminarea complectă și cunoașterea largă a situației ei, în acele timpuri se poate stabili cauzele cari au «ținut-o într-o stare așa de vitregă pentru dânsa.»

«La începutul întemeerii Principatelor și câte-va secole chiar mai târziu, nu de pământ duceau lipsă țăranii căci pământ eră din belșug, aveau mai mult chiar decât puteau să muncească, țara fiind destul de întinsă și foarte puțin locuită, atunci brațele cari să muncească pământul erau rare, iar nu pământul eră prea strâmt, și nu este dar de loc de mirare că țăranii aveau voie să muncească cât de mult pământ ar fi putut, și stăpânii pământului erau voioși să ia zeciuinlă din rodul muncii lor, căci cu cât țăranii munceau mai mult pământ, cu atât ci dijma stăpânilor era mai mare.

«Era indiferent țăranului starea juridică a proprietății aceluși pământ, fie că el nu ar fi aparținut în plină proprietate stăpânului satului, fie că stăpânul satului avea dreptul să ia dijma în virtutea dreptului său de judecător, și că încetul cu încetul acest drept de folosință a fost uzurpat și transformat într'un drept de plină proprietate; cea ce știa țăranul era că putea să muncească ori cât pământ voia, și din munca lui ținea pe seama lui nouă din zece părți și da numai a zecea parte stăpânului locului; cea ce vedeă țăranul eră că așa cum erau alcătuite raporturile dintre stăpâni și săteni, putea el și cu familia lui, să se hrănească din pământul pe care-l cultiva, că avea dreptul să țină la pășune ori câte vite ar fi putut să crească, precum și să taie din pădure atâtea lemne de câte avea nevoie pentru trebuința casei sale, și în schimb da stăpânului locului trei zile declacă.»

«Pe acele vremuri cultura pământului era limitată de trebuințele restrânse ale consumațiunii interne, căci atunci nu se exportau grâne în țările străine, el producea atât cât era nevoie pentru hrana locuitorilor, și bogăția țării nu venea atât de la cultura cerealelor, cât din creșterea vitelor, cari se hrăneau pe bogatele pășuni ale Principatelor.¹⁾

«Pe atunci raporturile dintre săteni și proprietari erau foarte ușoare. Sătenii erau îndatorați să dea stă-

1) op. cit. pag. 6—7.

pânului locului a zecea parte din tot rodul pământului și din stupi, să-i facă trei zile de clacă : una la arătură, alta la seceră și alta la coasă și aveau dreptul să are întinderea de pământ de care aveau nevoie, de a-și paște vitele în pășunile comune și a lua din pădure lemnele trebuincioase pentru casa lor.

«Aceste obiceiuri patriarhale nu au putut însă să dureze multă vreme; căci dacă la început fie care era mulțumit să cultive atât pământ de cât avea trebuință pentru nevoile sale, și nici dorința de a grămădi averi mari nu eră așa de aprigă, căci nici nu aveau unde să-și desfacă produsele lor; mai târziu însă, când relațiile cu țările vecine începuse să fie mai dese, iar schimbul de produse ale țării cu străinătatea să ia un mic avânt în Principate, mai cu seamă de când Turcii ajunseseră să aibă mai deasă atingere cu Principatele și să-și dea socoteală de bogățiile lor, atunci începu să se prețuiască mai mult valoarea pământului, și de atunci se născu dorința proprietarilor să scoată cât mai mult din pământul lor, și prin urmare de atunci începu exploatarea țărânimii, la început mai blajină, pe o scară mai puțin întinsă și pe urmă din ce în ce mai pronunțată și mai violentă cu cât produsele țării erau mai căutate și cu cât dorința celor puternici devenea din ce în ce mai mare pentru dobândirea de pământ pentru a scoate din el cât mai mare folos.»¹⁾

Era, foarte firesc că din această ciocnire de interese, clasa dominantă să triumfe, să îngenuncheze țărâניה și să se urmărească în totdeauna interesele proprietarilor, nesocotindu-se cu totul muncitorimea.

«Cu cât țara pășea mai mult către regimul agricol, și cu cât foloasele ce se puteau trage din pământ deveneau mai mari, cu atât mai mult s'a căutat ca de aceste foloase să profite numai proprietari și din toate avantajile pe cari le avea țărâניה în trecut, numai rămăsese de cât amintirea că țăranul avea dreptul să se hrănească, pe moșia pe care locuia, dar din vechiul obicei ca sătenii să aibă pământ de hrană atât cât puteau cultiva, sau să țină la pășune atâtea vite cât puteau să crească, numai rămăsese pentru țăran de cât un drept de *chiriaș* pe moșia proprietarului pe o întindere de pământ din ce în ce mai îngustă, atât pentru hrana săteanului cât și a vitelor sale.»²⁾

Iată în scurte cuvinte, chipul clar și precis sub care expune d-l Aslan în capitolul introducător al lucrării sale, evoluția politicii noastre agrare în trecut, conchizând că: «astă-zi *oamenii de stat* au ajuns la convingerea că este în *interesul tuturilor* ca să fie o pătură țărănească viguroasă, care să-și aibă asigurat traiul cu înbelșugare, iar nu o țărâניה mizerabilă, care abia să poată trăi de azi pe mâine. Astă-zi politica agrară a viitorului trebuie pusă cu totul pe alte baze de cât în trecut, ea trebuie să fie condusă de spiritul înfrățirii tuturilor claselor sociale.»³⁾

Evoluția chestiunii agrare în principate e dezvoltată, expusă sub următoarele cinci capitole:

1) Politica agrară a principatelor până la Regulamentul organic ;

2) Dela regulamentul organic până la Așezămintele Domnilor Barbu Știrbey în Muntenia și Grigore Ghyka în Moldova (1831—1851);

3) Dela Așezămintele Domnitorilor Barbu Știrbey și Grigore Ghyka până la legea rurală (1851—1864);

4) Dela legea rurală din 1864 până la legile agrare din 1907—1908;

5) Legile agrare din 1907—1908.

Nu mă voi avânta într'un excurs asupra acestor dezvoltări. Ceace se degajează însă și nu pot decât să subliniez este preocuparea autorului de a evidenția, în tot acest șir de reforme agricole, politica agrară de *subjugare și îngenunchiare a țărânimii în folosul proprietarilor*.

Momentele cele mai frumoase din trecut, când trebuiau ascultate plângerile țăranilor, când se cuvenea să li se dea și lor un mai bun și mai larg drept la viață au fost întunecate de interesele egoiste ale proprietarilor, cari doreau totul pentru ei. Așa s'au petrecut lucrurile la alcătuirea Regulamentului organic. Ideile generalului Kissleff, pentru îmbunătățirea stării țărânimii, ce zid de neînvinș au întâlnit în propunerile boerimii, care a trebuit să cedeze. Și mai târziu, la cunoscuta împrumutarea a Domnitorului Cuza ce năpraznic s'au deslănțuit aceste interese, prin graiul neîntrecutului Barbu Catargiu și câtă dreaptă dragoste încălzea sufletul Aceluia care a realizat speranțele îndreptățite a trei milioane de țărani.

Dar mai mult decât atât. Chiar momentele trecute în cari, credem, că un vânt generos de compătimire a celor suferinzi, sau un avânt larg de libertate și egalitate încălzea și călăuzea sufletele boerilor stăpânitori, spre o mai dreaptă și iubitoare conviețuire, acele momente nu erau izvorâte din solitudinea ce ar fi avut-o boerii pentru țărâניה, ci erau urmarea fatală a politicii de subjugare a țărânimii care îi adusesese aici, sau nevoile economice ale momentului cari îi forțau la asemenea reforme.

Unul din aceste momente este desrobirea țăranilor de *rumânie* și *vecinie* petrecută la 1746 în Muntenia și 1749 în Moldova.

Jafurile la cari au fost expuse principatele în timpul încursiunilor și luptelor cu Turcii, Tătarii și Polonii, birurile grele la cari era supusă populația, adusesese mare parte din țărâניה în starea că, neputându-și plăti dărrile, să se vândă proprietarilor sau stăpânilor de moșii Astfel din oameni liberi deveneau sclavii boerilor, creându-se *rumâניה* sau *vecinia*. Condiția lor era așa de rea, în cât mulți, în desperare, fugeau de pe moșii, sau chiar treceau în țările vecine, unde următorii făgăduelilor date sperau mai bune condițiuni de viață.

«Despoporarea satelor era cea mai mare lovitură care se putea da Domnului și boerilor, căci ea aducea după dânsa neputința pentru proprietari de ași cultiva moșiile lor, iar Domnii numai puteau să încaseze veniturile Visteriei și prin urmare nu aveau de unde să plătească tributul și celelalte dări către Poartă, așa în cât Domnul și Obșteasca Adunare ar fi făcut cele mai mari făgăduințe, numai să se întoarcă băjenarii îndărăt pe la vetrele lor.»¹⁾

1) op. cit. pag. 21.

1) op. cit. pag. 78.

2) op. cit. pag. 15—16.

3) op. cit. pag. 17.

LITERATURA

PÂINILE NEGRE

Tu tibi divitias stolidissime congeris amplas.

Negasque micam pauperi :

Adverit ecce dies qua saevis ignibus ardens

Rogabis aquae guttulam.

(Novis stultifere, 1507 f. xix)

Dezrobirea țărânimii de rumânie și vecinie petrecută sub Constantin Mavrocordat este izvorâtă din frica Domnului de a nu perde domnia, prin imposibilitatea de plată a tributului către Poartă. Că nu era acel avânt de libertate și egalitate care călăuzea pe boeri, ne-o spune însăși anaforaua boerilor din 1775. Condiția lor era acciași: «slujba lor era neconținut ca și mai înainte, la toate trebuințele ce aveau stăpânii moșiilor și iarăși fără soroc slujeau.»¹⁾

Și tot așa mai târziu, legile de vânzare a bunurilor Statului, menite a continua opera legiuitorului dela 1864, pentru ridicarea unei țărânimii avute și independente, prin însăși condițiile ei nu au putut fi profitabile țărânimii.

Fie obligația de plată imediată a prețului, sau a plății solidară înspăimânta pe țărani, și acestea au făcut ca legile de vânzare a bunurilor Statului dela 1874 la 1886 să fie mai numai în profitul proprietarilor și a burghezimei ridicate.

În ultimele paragrafe ale capitolului IV se analizează și alte cauze ale relei stări a țărânimii în afară de lipsa pământului: tendința excesivă a arendării proprietăților rurale, regimul învoelilor agricole, lipsa de islaz, prețul muncilor agricole, repartițiunea impozitelor.

Capitolul V cuprinde o expunere foarte obiectivă a reformelor agrare, propuse de guvern în 1907/1908, și arată nevoile la cari ele sunt menite a răspunde.

Nu vreau să aduc nici o complectare lucrării d-lui Aslan — nu văd, ce s'ar putea aduce —; dar celei mai calde și desinteresate apărări a drepturilor țărânimii pe care am găsit-o în cartea d-lui Aslan i se impunea, cred, cu privire la momentele actuale concluzia pe care o pune autorul, vorbind de urmările reformei agrare a regulamentului organic.

«Dar cine era să pună umărul în Obșteasca Adunare și să susțină îmbunătățirea soartei țărănilor, când ei nu aveau nici un reprezentant acolo?»

«Cum se putea pretinde dela o generațiune care născuse cu privilegiu și care era obișnuită, să considere pe țăran ca instrumentul ei de muncă, să se gândească că viitorul unei țări nu poate să fie asigurat atât timp cât clasa cea mai numeroasă a țării trăiește în mizerie?»²⁾

Toate îmbunătățirile propuse nu vor întârzia, încheie d. Aslan, să dea așteptatele binefăcătoare roade, creind o țărânimie liberă și avulă, conviețuind în raporturi de bună înțelegere și de dreaptă solidaritate socială cu proprietarii.

Versurile divinului Horațiu: *Quid leges sine moribus, vanae proficiunt?* ne dau însă măsura dreaptă a așteptărilor noastre.

Iar înțeleptele cuvinte ale M. S. Regelui, rostite ca răspuns la urările aduse de Rectorul Universității din București, cu ocazia jubileului de 40 de ani de domnie, ne arată locul unde stă rana atât de greu de vindecat.

«Pregătiți-ne, dar, bărbați cu iubire de țară, cu sufletul curat și cu voința îndreptată spre muncă conștiincioasă și folositoare, zicea M. S. Regele, adresându-se întregului corp profesoral al țării. Nu uitați, că caracterele mai mult decât talentele hotărăsc soarta popoarelor și că forța morală nu mai le poate apăra de învingere și nimicire.

A. ȘTEFĂNESCU-GALAȚI.

Pe vremea cea, Nicolai Nerli era cămătar în nobila cetate a Florenței. Când băteau ceasurile trei, îl găsi ai așezat la masa lui de scris, când băteau nouă, tot acolo sta și toată ziua scria țifre pe tăblițele sale. Imprumuta bani Împăratului și papei. Doar diavolului nu-i împrumuta fiindcă se temea să nu-și găsească beleaua cu acela, pe care l-au botezat oamenii Necuratul și care-i plin de șiricicuri. Nicolai Nerli era îndrăzneț și bănuitor. Iși câștigase bogății mari și despuise multă lume. Pentru asta era onorat în cetatea Florenței. Locuia într'un palat, unde lumina, pe care a făcut-o D-zeu, nu intra decât prin niște ferestre înguste; și din prevedere, căci locuința bogatului trebuie să fie ca o cetățuie, și cei ce stăpânesc bunuri mari bine fac că-și apără cu forța ce-au câștigat prin șarlatanerie.

Prin urmare, palatul lui Nicolai Nerli era întărit cu zăbrele și cu lanțuri. Pe dinăuntru, zidurile erau zugrăvite de meșteri dibaci, cari făcuseră Virtuțile, în chip de femei, patriarhii, profeții și regii Israelului. Tapițerii, întinse în odăi, desfătau ochii cu istoriile lui Alexandru și ale lui Tristan, așa cum se povestesc în romane.

Afară din oraș, clădise un spital, a cărui friză sculptată și zugrăvită, înfățișa faptele cele mai cinstite din viața sa; ca recunoștință pentru banii, ce-i dăduse să se isprăvească sfânta Maria cea nouă, i se atârname portretul în cafasul acestei biserici. Îl vedeai ingenunchiat, cu mâinile împreunate, la picioarele sfintei Fecioare, și îl puteai recunoaște după scufia de lână roșie, după ceafa păroasă, după fața perdută în grăsime galbenă și după ochii mici și vii.

Nevasta lui, Mona Bismantova, spăsită și tristă, la care cu greu ți-ai închipui că s'ar putea uita cineva, stă de cecalaltă parte a Fecioarei, într'o ținută umilită de rugăciune.

Omul acesta era unul dintre fruntașii Republicei, în ochii magistraților, nimic nu-i scădea din cinstea, pe care și-o câștigase prin bogăția lui cea mare, de oare ce nu cărtise nici odată împotriva legilor și fiindcă nu se îngrija nici de acei, pe care puternicii îi osândeau la amenzi sau la surghiun.

Într'o seară de iarnă, întorcându-se acasă mai târziu ca de obicei, fu înconjurat, în pragul ușii, de o droaie de cerșitori mai mult goi, cari-i întindeau mâna. Îi alungă cu vorbe aspre. Dar foamea îi făcea sălbateci și îndrăzneți ca niște lupi. Se strânsesă roată împrejurul lui și îi cerură pâne cu glas plângător și răgușit.

Se și apleca să ia pietre și să dea într'înșii, când văzu că vine o slugă, ducând pe cap un paner cu pâni negre, tainul rânșilor, bucătarilor și grădinarilor săi.

1) Pag. 23.

2) op. cit. pag. 90.

Făcù semn celui cu panerul să se apropie și scoțând din coș, cu amândouă mânele, aruncă pâne nenorociților.

Apoi intrând în casă, se culcă și adormi.

În somn îl pâlî damblaua și muri atât de năpraznic, încât se credea tot în pat când îl văzù pe sfântul Mihail, luminat de strălucirea izvorâtă din trupul său, stând într'un loc lipsit de lumină.

Archangelhelul, cu cumpăna în mână, încarcă talerele.

Recunoscând în partea cea mai grea sculele văduvelor, pe care le păstra ca amanet și grămezile făcute din rozătura tâlhărească a galbenilor, recunoscând apoi câteva monede foarte frumoase de aur, pe care numai el le aveà, câștigate însă prin camătă și înșelăciune,— înțelese Nicolai Nerli că Archangelhelul Mihail îi cântăria viața lui încheiată.

Rămase cu mintea încordată și îngrijorat.

— Prea sfinte Sfinte Mihaile, zise el, dacă pui într'o parte tot câștigul, ce-am avut în viață, pune dincolo, te rog, frumoasele așezăminte, prin cari mi-am arătat cucernicia cu prisos. Nu uită nici domul Sfânta Maria cea nouă, trei părți dintr'însul au fost făcute din dania mea, nici spitalul, pe care l-am clădit afară din oraș în întregime din banii mei.

— Nu te teme, Nicolai Nerli, răspuse Archangelhelul, nu voi uită nimic.

Și cu mâinele sale slăvite puse în talerul cel mai ușor domul sfânta Maria și spitalul cu friza sculptată și zugrăvită. Dar talerul nu s'apleca.

Pe cămătar îl cuprinse o mare neliniște.

— Prea sfinte Mihaile, reluă el, mai caută. N'ai pus în talerul acesta nici aghezmatatorul Sfântului Ion, nici amvonul Sfântului Andrei, pe care e zugrăvit, în mărime naturală, botezul Domnului nostru Isus Hristos. Mulți bani m'a ținut lucrarea asta.

Archangelhelul puse deasupra spitalului amvonul și aghezmatatorul în talerul, care nu se scoboră.

Nicolai Nerli începù să-și simțească fruntea scăldată de o sudoare rece.

— Prea Sfinte Archanghele, întrebă el, ești sigur că ți-i dreaptă cumpăna? Sfântul Mihail răspuse surâzând că, deși nu-i după chipul și asemănarea balanțelor, de care se folosesc lombarzii Parisului și zarafii Veneției, totuși nu-i lipsește de loc exactitatea.

— Ce! suspină Nicolai Nerli pierdut la față, prin urmare domul acesta, amvonul, linul și spitalul, cu toate paturile sale, nu trag cât un fir de pai, cât un puf de pasăre?

— După cum vezi, Nicolai, zise Archangelhelul; și până acum greutatea nedreptăților tale e cu mult mai mare decât ușoara povară a faptelor bune.

— Vra să zică am să merg la iad, zise Florentinul. Și-i clănțâneau dinții de groază.

— Răbdare, Nicolai Nerli, reluă cântăritorul ceresc, răbdare, n'am isprăvit. Ne mai rămâne asta.

Și Mihail, fericitul întru Domnul, luă pâinile negre pe care bogatul le aruncase săracilor în ajun.

Le puse în platanul faptelor bune, care se scoborî dintr'odată, pe când celălalt se urca și amândouă talerele se opriră la aceeași înălțime. Varga de fer a cumpănei nu se apleca nici la dreapta, nici la stânga,

și limba arată desăvârșita potrivire între cele două talere. Cămătarul nu-și credea ochilor.

Slăvitul Archangelhel îi zise:

— Vezi, Nicolai Nerli, nu ești bun nici pentru cer, nici pentru iad. Du-te, întoarce-te în Florența. Inmulțește în orașul tău aceste pâni negre, pe care le-ai dat cu mâna ta, noaptea, fără să te vadă nimeni, și te vei mântui. Cerul se deschide nu numai tâlharului, care se căește și păcătoasei, care-a plâns. Indurarea lui D-zeu e nețărnută. Ea poate mântui chiar pe-un bogat. Fii tu acela. Inmulțește pâinile, pe cari le vezi cât cântăresc în cumpăna mea. Pleacă!

Nicolai Nerli se deșteptă în patul său. Se hotărî să urmeze sfatul Archangelhelului și să înmulțească pâinea săracilor ca să intre în împărăția cerurilor.

Timp de trei ani, cât mai trăi pe pământ, după cea dintâi moarte, fu milos și foarte milostiv față de cei nenorociți.

ANATOLE FRANCE
(Traducere de Arald Sevastos.)

ȘCOLARE

NOUȚĂȚI PEDAGOGICE

Școala în pădure. Titlul arată în deajuns ce trebuie să fie aceste școli. Ele sunt creațiuni cu totul nouă. Vechimea lor nu este mai mare de 5 ani. Nevoia lor s'a simțit din momentul ce s'a constatat că mulți copii nu pot face progres la școală numai din pricina debilității lor fizice. Școalele din pădure sau *din plin aer*, cum li se mai zice, sunt menite, nu de a dă sănătate copiilor bolnavi, ci de a pune la dispoziția copiilor predispuși la boale, debili, mijloacele de a-și reface sănătatea, de a-și întări corpul prin aer, lumină, soare, fără de a-și pierde timpul necesar pentru instrucția și educația generală.

Experiențele făcute până acum în Germania, Anglia, Franța și Elveția au dat rezultate uimitoare. O mulțime de copii, cari erau condamnați din pricina debilității lor ereditare, sau numai din a mediului în care trebuiau să trăiască, și-au recâștigat complet puterile fizice și în acelaș timp au câștigat și ca cultură morală și intelectuală. Din care cauză această idee câștigă mereu și numărul școalelor *în plin aer* crește neîncetat în țările unde poporul este socotit ca baza națiunii și a Statului.

Nu trebuie să confundăm școlile despre care e vorba cu așa numitele *Colonii de vacanță*. Acestea nu scamăna nici pe departe cu acele și nici nu împlinesc golul lor. Acestea durează puțin, costă scump și nu pot veni în ajutorul multor copii. Anul trecut, orașul Paris a cheltuit cu întreținerea la acru de mare sau de pădure, numai cu 6.800 copii debili, suma de 405.000 fr. timp de 21 zile, pe când „*Schwester Augusta*“, directoară și sufletul instituției dela Charlottenburg, hrănește cu îmbeșugare copiii de pe Spandauer-Berg de lângă Berlin cu 62,5 ctm. de copil pe zi. Față cu populația școlară nevoiașă a Parisului, numărul copiilor ajutați prin «*Coloniile de vacanță*» nu reprezintă nici 5%.

Prima încercare de școală în pădure a fost făcută în 1904 de către comuna Charlottenburg, astăzi alipită la orașul Berlin. În primăvara anului trecut, ca la 250 copii băieți și fete, anemici, slabi de piept sau cu debilitate generală, culeși de prin diferite școli, fură trimiși afară din oraș, la o distanță de 15 minute. Aici pe un loc dăruit de «Banca germană», se construiri sub poala pădurii de pe colina Spandauer Berg mai multe șoproane de scânduri sau bărci. Șoproanele, cari sunt deschise din toate părțile, servesc pentru a se ține lecțiunile când timpul nu permite ca ele să se țină afară, la câmp sau în pădure. Barăcile servesc pentru infirmerie, pentru bucătărie, sală de băi, etc.

Șoproanele pentru lecțiuni au un număr de bănci pentru 20—25 elevi. Pe pereți se văd atârinate hărți geografice sau tablouri istorice, deasemenea o tabelă neagră și în cele închise o sobă de faianță. Lucrul principal la construirea șoproanelor, sau a barăcilor este ca ele să fie ferite de curenți de aer și de umezeală, dușmanii cei mai răi ai sănătății.

Alte șoproane lungi de 25—30 metri și largi de 6—7 m., servesc de adăpost pe vreme urâtă pentru recreație, jocuri, spre a se prepara lecțiunile sau a se odihni după masă, când aceasta nu se poate face afară sub copaci. Pentru dormit, după masă, copiii au un fel de scaune de o construcție specială. Acest șopron este deschis din 3 părți.

Infirmeria este o clădire ceva mai solidă și este prevăzută cu toate medicamentele principale în cazuri de eventuale accidente, totdeauna posibile într'o școală cu mai mulți copii.

Afară de „*Sora Augusta*” care are direcția școlii și a infirmeriei, și care conduce și personalul inferior, mai sunt încă 6 institutori și 3 institutoare. Unul dintre institutorii bărbați, cel mai în vârstă și mai abil, este însărcinat cu predarea lecțiunilor mai grele și cu direcția studiilor.

Cursurile școlii încep de după Paști și țin cât timpul permite, câteodată până la 15 Noembre și chiar până la Crăciun. Copiii vin la școală cu trăsurile ori cu tranway-iurile de la 6 dimineața. La 8 ore încep lecțiunile, cari de obicei nu durează mai mult de 20 minute. După prima lecție, copiii au o recreație de 5 minute, iar după a doua, 10 minute. Copiii cei mai mici n'au decât 2 ore de lecțiuni teoretice pe zi, iar cei mai mari, mai mult de 3. Un institutor nu face lecții cu mai mult de 20—25 copii, pentru ca să se poată ocupa bine de ei.

S'ar părea că acest timp n'ar fi suficient pentru a trece programul. Experiența a dovedit însă contrariul. Mai mult spor se poate face cu o clasă mică în 3 ore decât cu o clasă de 40—50 copii în 5 ore, fie că conduci cât de bine. Sporul nu atâră delă numărul orelor de lucru, ci delă aplicarea copiilor, iar aplicarea nu se poate impune din afară. Programa este aceeași ca pentru școlile ordinare. Cele mai multe lecțiuni se fac afară pe câmp, în păduri, pe lac. Chiar aritmetica și gramatica se fac afară, în păduri.

Când vremea este frumoasă, tabela șade afară, sub un copac. Copiii construiesc, jucându-se în nisip, tune-luri, canaluri și punți, după cum se face pe malul mării.

Câte odată aceste jocuri se prefac în adevărate lecțiuni de geografie. Se reliefează în nisip o țară întreagă sau o parte din ea, însemnându-se munții, râurile, localitățile. Astfel acest obiect, care devine așa de plictisitor pentru copii când se predă în clasă, se face unul din cele mai atrăgătoare și mai căutate de ei.

Dar ceea ce preocupă mai mult pe această școală este chestiunea alimentară, pentru că o bună parte din copii, dătoresc debilitatea lor lipsei de hrană suficient igienică. Cu toate acestea hrana este simplă, dar hrănitore și abundentă. Copiii mănâncă de șase ori pe zi. La 7 dimineața; lapte, pâne, dulceață; la 10, o mică gustare: la 12, masă cu supă, carne, legume, desert; la 4 lapte și pâine cu unt, la 5 și 30, din nou gustare; la 8, după ce se întorc acasă, altă gustare.

Rezultatele pe cari le aduce o asemenea viață nu sunt numai de natură fizică, ci și morală și intelectuală; copiii, cresc în greutate și se fortifică. Măsurătoarele zilnice dovedesc acestea. Rezultatele morale și intelectuale nu sunt mai mici. Capitalul de cunoștinți al acestor copii cari almiutrela sunt nevoiți să locuiască în cartiere dese și întunecoase, se îmbogățește în această lume nouă pentru el, plină de aer și de lumină. Dacă este un rău, apoi este acela numai că acești copii, cari pe-trec ziua în mijlocul naturii așa de liber, sunt siliți să se întoarcă seara ca să doarmă în aceleași case umede sau nesănătoase în cari s'au născut și cari i-au debilitat fisicul și mintea și astfel a se dărâma noaptea tot ce s'a clădit în timpul zilei. Casele rele sunt pricina multor nenorociri. Ele trimet pe cei cari le locuiesc în cimitire sau spitale, în închisoare ori cârciumi.

De aceea se caută chipul de a reține în aer curat, măcar o parte din copii, tot anul școlar. Deși nu stă în obiceiul Germanilor de a se entusiasma pentru internat, totuși, în cazul special, internatul în pădure este singurul refugiu al acestor nenorociți copii.

Ideea autorităților din Charlottenburg a fost luată de către altele și astăzi în Germania se găsesc asemenea școli la Elberfeld, Kiel, Lübeck, München și Mülhausen în Alsacia, cari au adoptat în totul principiile și metodele primei școlii de acest fel. Dar cele mai frumoase școli în pădure sunt cele de la Gladbach și Wesloe aproape de Lübeck, cari au întrecut pe cea de la Charlottenburg. Aici copilul, între altele, se face stăpân pe un petec de pământ, cam de 15 m., pe care el îl cultivă și în urmă se bucură de roadele muncii lui. Profesorii cari nu se amestecă decât cu sfatul lor, lasă pe copii în deplină libertate de a semăna ce cred pe ogorașul dat lor în arendă. Copiii numai au a ține o comptabilitate strictă și au a da seamă de tot ceea ce fac¹⁾.

Din Germania, ideea a pătruns în alte țări, ca: Anglia, Franța, Elveția... Anglia posedă până acum 5 școli în plin aer, cum le numesc Englezii. Numai la Londra sunt 3, cari sunt create din 1907 de către comitetul special al municipalității. Pe o colină, nu departe de oraș, sub o pădure de stejari, s'au improvisat câteva șoproane, cari pot să adăpostească ca la 50 copii. Sub șoproane se fac lecții numai pe vreme urâtă. În zilele

1). L'Education p. 407.

frumoase, copiii pleacă în pădure sau pe câmp și nu se întorc la sediu decât la masă, la amiază pentru a pleca imediat spre a se odihni la umbra copacilor. Învolți într'o cergă, copiii dorm aici sau stau culcați numai, pe niște scaune speciale, așezate unul lângă altul, timp de 2 ore. Ca și la Charlottenburg este și aici un director și un institutor sau o institutoare, pentru fiecare 25 școlari, o infirmieră și un paznic de noapte care păzește lucrurile ce rămân în pădure peste noapte.

În ceea ce privește instrucția, metoda este iarăși aceeași. Asemenea și rezultatele. Pentru constatarea rezultatelor fizice, fiecare copil are un bilet care poartă pe o față numele copilului și data intrării în instituție. Pe cealaltă față, profesorul și medicul scriu observațiunile lor particulare.

La fiecare 15 zile se face cântărirea și măsurarea taliei, cari se înscriu iarăși pe bilet. De asemenea fiecare copil este fotografiat de 2 ori pe an: în Aprilie și în Octombrie. Nu se poate să nu rămâie cineva mișcat la vederea acestor 2 fotografii.

Nu sunt decât numai foloase pe urma acestor școli. Răul este că ele vin în ajutorul numai a unui mic număr de copii—200,—și în Londra ar avea nevoie ca la 3.000 de copii.

Se pare însă că Englezii sunt dispuși să generalizeze ideea, înmulțind numărul școlilor în plin aer, făcându-le în același timp să servească și pentru iarnă. În acest caz va trebui să se facă construcții mai solide și să se aplice regimul internatului.

Franța nu se lasă mai pe jos. Lyon posedă deja o școală în plin aer și acum e vorba să se creeze câte va în împrejurimile Parisului, în cartierele căruia 25.000 copii duc lipsă de aer și soare. Aici însă s'ar putea ivi o dificultate. S'ar putea anume ca mentalitatea franceză să nu permită mamei ca să-și trimeată copiii de lângă dânsese pentru întreaga zi și încă într'o școală mixtă. Francezii se arată prea dificili sistemului coeducației. Dar nicăeri nu se simte o nevoie mai mare pentru școli în pădure, de cât pentru Paris, unde foarte mulți lucrători locuiesc în niște case foarte rele, pe niște ulițe strâmte și fără aer și lumină. În schimb însă, rari orașe care să aibă ca Parisul împrejurimi așa de frumoase și să fie pus în împrejurări așa de favorabile pentru a putea desvolta această instituție.

În Elveția a funcționat în anul 1908 prima școală în plin aer la Lausanne și inițiativa aceasta se datorește actualului Sindic, André Schnetzler, directorul școalelor Schnetzler și Doctorului Weith, medicul orașului. Aceștia, pentru ca copiii să aibă îngrijire mai părintească, preferă ca școala să fie condusă și lecțiunile să fie predate de către institutoare, cu atât mai mult cu cât școalele sunt mixte.

În America s'au creat de către miliardarii de acolo de mult, mai multe școli în plin aer pentru copii săraci și pentru cei cari sunt pe cale de a căpăta boale primejdioase.

Dar dacă pentru orașele mari, unde populația este foarte deasă, și unde copiii n'au unde să se joace și să respire un aer curat, școalele în plin aer sunt de o mare necesitate, pentru orașele mici, cum sunt ale noastre, asemenea școli se pot organiza mai ușor și mai

efțin pe loc, amenajându-se loc larg împrejurul lor, în care să se planteze pomi și să se facă grădini. În orașele noastre n'au ajuns încă terenurile la un preț așa de exorbitant ca în orașele din Apus. Ceea ce acolo să face cu atâta cheltuială numai pentru o parte din copii, la noi s'ar putea face cu mult mai mică cheltuială și pentru toți copiii, pentru că toți au nevoie de aer curat, nu numai cei predispuși la boli primejdioase. Dacă am putea avea pe lângă toate localurile de școală locuri largi, sădite cu pomi, ar mai rămâne să se mai modifice metodele de învățământ, ca ele să fie mai conforme cu dezvoltarea fizică și intelectuală a copiilor și cu cerințele firei lor.

C. V. BUȚUREANU
Institutor—Iași

BIBLIOGRAFIE

Dr. Gr. Antipa, *Regiunea inundabilă a Dunării. Starea ei actuală și mijloacele de a o pune în valoare*. Buc. 1910.

M. Strajan, *Despre visuri, aparițiunea spiritelor și fenomenele înrudite cu acestea*. N. I. Macovei, Craiova. Prețul 1 leu.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Râsul roșu, celebra scriere a lui Leonid Andreev, care în traducere franceză costă lei 3,50 iar în românește a mai apărut într'o traducere cu prețul de 75 bani, s'a publicat în „Biblioteca pentru toți” și se vinde numai cu 30 bani. E, cu adevărat, recordul etinătății!

Din toate scrierile renumitului scriitor rus, așa de tânăr încă și totuși așa de cunoscut, **Râsul roșu** este cea mai celebră. Ea a avut un răsunet colosal în Rusia și a fost tradusă în mai toate limbile culte din Europa.

Successul acesta, de altfel, e explicabil. Nici un autor, până la Andreev, n'a izbutit să redea grozăviile unui război în mod mai convingător și mai tragic. Cititorul asistă cu oroare la desfășurarea scenelelor celor mai feroase din războiul manciurian și rămâne uimit în fața energiei sălbatice cu care Andreev se ridică împotriva cumplutului flagel al războiului.

Râsul roșu biciuește par'că conștiința omenească trezind-o din adormirea în care zace și arătându-i în toată oroarea lui, obiceiul acesta al războiului, care dăinuiește încă în ciuda veacului de civilizație în care trăim.

A apărut **No. 485** cuprinzând: **Dubrovski**, admirabilul roman al marelui poet rus Pușkin **prețul 30 bani**.

Dubrovski e un roman plin de peripecii, foarte concis, în care în jurul banditului Dubrovski apar figurile pline de interes a unor proprietari ruși, și figura ideală și poetică a unei copile înamorate de Dubrovski. Acesta nu e un hoț în sensul obicinuit al cuvântului, ci un revoltat în contra stării de lucruri din Rusia, unde favoritismul și nerespectul legilor aduce în sapă de lemn pe tatăl lui Dobrovski, depositându-l de pământul lui în favoarea unui boer rus. Acest fapt produce moartea spoliatului, iar tânărul Dubrovski, în revolta lui, dă foc casei părintești ca să nu intre în ea streinii, și ia drumul codrilor, cu țărani cari au rămas devotați, pentru a se răzbună. Așa fiind Dubrovski revoltat, un fel de „haiduc” din timpurile noastre eroice, și faptele lui sunt poruite din impulsurile unei firi cinstite și nobile, care nu poate răbdă nedreptățile lumii aceștia.

Soartă îl face să se înamoreze de fiica omuii pe care-l consideră ca ucigașul tatălui său,—și de aci paginile duioase cari încheie această minunată povestire.

O recomandăm în deosebi publicului cititor, care în figura lui Dubrovski va vedea multe puncte comune cu „haiducii” noștri, cari și ei au fost niște revoltați, și apărători ai dreptății.

Catalogul complet al acestei „Bibliotecii pentru toți” se compune din 500 de numere, a se cere la **Librăria Editoare LEON ALCALAY, la București**.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACTURĂ

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATASARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Tuffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri
gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale

OPERAȚIUNI ȘI FACERI

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Analizează complet urine

sânge, lapte, spute, secrețiuni, suc gastric, fecale, paraziți, tumori, apă, vin, ceară, miere, stofe, etc.

Laboratorul D-rului G. Robin

singurul Dr. în medicină specialist cu o practică de Laborator de 15 ani.

De 11 ani Șef de Laborator al Spitalului Civile

Str. I. C. Brătianu (Telefon 13/69)

Cel mai mare laborator particular de

Bacteriologie, Microscopie și Chimie

Vase pentru strins urină, etc. și instrucțiuni se trimit la cerere.

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători